

ТАДЕУШ ОБМІНСЬКИЙ – ТВОРЕЦЬ І ДОСЛІДНИК САКРАЛЬНОЇ АРХІТЕКТУРИ

Здійснено реконструкцію основних етапів професійної біографії Тадеуша Обмінського (1874-1932) – видатного архітектора першої третини ХХ ст., провідного представника львівської архітектурної школи. Свого часу професор Обмінський блискуче проявив себе в ролі керівника кафедри будівництва Львівської політехніки, реставратора архітектурних пам'яток, глибокого знавця дерев'яної архітектури. Він став автором багатьох нових будівель, позначених стильовими рисами сецесії та неокласицизму початку ХХ ст. Три десятиліття професійної діяльності майстра на терені Львова підсумував проєкт костелу Матері Божої Остробрамської, побудованого в районі Личакова (1931-1934). Особливий акцент зроблено на творчій спадщині Т. Обмінського як проєктанта сакральних будівель і дослідника християнської архітектури.

Ключові слова: архітектура, сецесія, неокласицизм, Львівська політехніка, костел Матері Божої Остробрамської.

У жовтні 1931 р. у Львові, на Верхньому Личакові, було закладено наріжний камінь під будівлю нового костелу – Матері Божої Остробрамської. Монументальний вотивний храм зводився за кошти фундації Болеслава Твардовського, тодішнього римо-католицького архієпископа Львова. Проєктну ж розробку доручили заслуженому львівському архітекторові, професору Тадеушеві Обмінському. Менш як за рік після початку реалізації цього великого проєкту Обмінський помер.¹ Личаківський костел – теперішня церква Покрову Пресвятої Богородиці – був його останньою

¹ Див. причинки до дослідження історії цього костелу: A. Betlej. Kościół wotywny p. w. Matki Boskiej Ostrobramskiej na Łyczakowie // *Materiały do dziejów sztuki sakralnej na ziemiach wschodnich dawnej Rzeczypospolitej* / ред. J. K. Ostrowski, част. 1: *Kościóły i klasztory rzymskokatolickie dawnego województwa ruskiego*, т. 12: *Kościóły i klasztory Lwowa z wieków XIX i XX*. Kraków 2004, с. 264. Див. також: *Nekrologja* // *Czasopismo Techniczne* (Lwów 1932/21)

роботою, творчим заповітом, який підсумовував три десятиліття професійної діяльності видатного майстра.

Тадеуш Обмінський – надзвичайно важлива постать в історії архітектури Львова першої третини ХХ ст. Тепер, з дистанції часу, можна стверджувати, що значення його архітектурних праць вочевидь виходить поза локальний рівень, – у них Обмінський показав себе як майстер європейського класу. Метою цієї статті є ознайомити зацікавленого читача з основними епізодами його професійного життєпису, поставивши особливий акцент на ролі Обмінського як проектанта сакральних будівель і глибокого дослідника християнської архітектури.

Тадеуш Антоній Обмінський народився 16 квітня 1874 р. у Львові. Парохіяльна метрика засвідчує, що батьками майбутнього архітектора були Юліуш Александр та Антоніна Броніслава зі Стахевичів Обмінські. Родина Обмінських винаймала фільварок латинського архієпископства в Бартагові, поблизу Оброшина під Львовом.²

Можна припустити, що витоками пізнішого захоплення Тадеуша Обмінського пам'ятками народної архітектури стали його дитячі враження. Один із його майстерних рисунків, опублікованих у 1902 р. журналом «Часописмо Технічне», зафіксував історичну церкву в Бартагові, датовану початком ХІХ ст.³ Форми дерев'яних церков і сільських садиб, побачених в околицях Оброшина або ж у карпатських селах, які були місцями літнього відпочинку, могли закарбуватися в пам'яті й вплинути на уяву здібного хлопця.

Тадеуш Обмінський був різносторонньо обдарованою особою. Він мав розвинуте відчуття маси й простору, лінії та орнаменту. Був прекрасним рисувальником. Інша сторона його таланту – точне технічне мислення в категоріях конкретного матеріалу та конструкції. Обмінський – неперевершений фахівець у царині будівельного матеріалознавства, його завжди відзначало глибоке розуміння логістичних аспектів архітектури.

Очевидно, саме технічні здібності визначили напрям студій юного Обмінського у Львові. Здобувши чотирикласну початкову освіту в школі

318-319; *Politechnika Lwowska 1844-1945* / ред. J. Boberski та ін. Wrocław 1993, с. 187-188. Базовим джерелом біографічної інформації, представленої в цій статті, є особова справа професора Обмінського (Державний архів Львівської області (далі – ДАЛО), ф. 27 (Львівська політехніка), оп. 4, спр. 461).

² ДАЛО, ф. 27, оп. 4, спр. 461, арк. 106; Л. Шанковський. *Оброшин й оброшинці у вільних змаганнях 1918-1919 років (на підставі спогадів учасників)*. Львів 2000, с. 6.

³ Див.: Т. Obmiński. *Kilka uwag o drewnianych cerkwiach w Galicyi // Czasopismo Techniczne (Lwów 1902/7) 100-101*, табл. III, IV, V. Атрибуція рисунку на табл. IV як графічної студії бартагівської церкви належить к. і. н. Василеві Слободяну, якому автор висловлює подяку за надання кількох цінних інформацій, використаних при підготовці тексту статті.

ім. Конарського, він йде вчитися в гімназію ім. Франца Йосифа, далі – у реальну школу, а 1892 р. вступає до Львівської політехніки.⁴

Цісарсько-королівська політехнічна школа у Львові, або, лаконічніше, Львівська політехніка (коротша назва закладу стала офіційною з 1921 р.), готувала фахівців із вищою освітою в галузі інженерних дисциплін. Перший рік Тадеуш Обмінський вчиться тут на відділі інженерії, а з другого – переходить на відділ будівництва, тобто архітектурний факультет. Серед викладачів, у яких він студював, слід окремо виділити Юліана Октавіана Захаревича, провідного львівського архітектора доби історизму, який учив Обмінського «науки архітектурних форм», архітектурної композиції та рисунків.⁵

Важливим моментом у професійному становленні Обмінського стала підготовка до публікації підручника професора Густава Бізанца, багатолітнього керівника кафедри будівництва.⁶ Це була базова кафедра, яка спеціалізувалася на вивченні архітектурних конструкцій і матеріалів, будівельного законодавства та бухгалтерії. Два томи «Будівництва»⁷ публікувалися впродовж 1893-1898 рр. З інформації, вміщеної на титульних сторінках, дізнаємося, що в опрацюванні брав участь слухач Обмінський. Мабуть, з участю Тадеуша Обмінського можна пов'язати оформлення значної частини рисунків, включених до підручника (серед яких велику групу становлять рисункові студії дерев'яних архітектурних елементів).

Ця робота була визначальною для подальшого професійного розвитку Обмінського. З кінця 1897 р. починається його академічна кар'єра: він отримує свою першу посаду в Політехніці – асистента кафедри будівництва. Наступним важливим етапом стала берлінська стипендія: упродовж двох піврічч 1900/1901 академічного року Тадеуш Обмінський вдосконалює свій фаховий рівень у політехнічній школі в Берліні (Шарлотенбург). З Німеччини повертається до Львова, далі працює на будівельному відділі, а 1909 р. стає доцентом дерев'яного будівництва. Нарешті, у 1910 р., з виходом на пенсію проф. Бізанца, Тадеуша Обмінського призначають звичайним професором – керівником кафедри будівництва.⁸

⁴ Див.: ДАЛО, ф. 27, оп. 4, спр. 461, арк. 2.

⁵ Докладніше про нього див.: I. Żuk. *Julian Zachariewicz 1837-1898, Alfred Zachariewicz 1871-1937: Wystawa twórczości. Katalog*. Warszawa 1996, с. 6-12; ДАЛО, ф. 27, оп. 4, спр. 461, арк. 95-96.

⁶ Див.: І. Жук. Професор Густав Бізанц (сторінка з родинної саги) // *Німецькі колонії в Галичині: Історія – архітектура – культура: Матеріали, доповіді та повідомлення*. Львів 1996, с. 142-153.

⁷ G. Bisanz. *Budownictwo*. Lwów 1893-1898.

⁸ Див.: Z. Popławski. *Dzieje Politechniki Lwowskiej 1844-1945*. Wrocław – Warszawa – Kraków 1992, с. 135, 139; ДАЛО, ф. 27, оп. 4, спр. 461, арк. 15.

Згодом його обирають у Політехніці на найвищі адміністративні посади: декана будівельного відділу (каденції 1915/1916, 1920/1921 навч. років) та ректора (1916/1917 навч. рік).⁹

Навчальна робота органічно поєднується з дослідницькою діяльністю Тадеуша Обмінського, зосередженою на студіях дерев'яного будівництва. Він вивчає численні пам'ятки дерев'яної архітектури, передовсім сакральної, з різних регіонів Центрально-Східної Європи, з великим ентузіазмом організовує експедиційно-польову роботу, географія якої охоплює терени від Карпат до Полісся. Під час поїздок виконуються сотні віртуозних рисунків. Збережена частина корпусу цих унікальних графічних матеріалів міститься в двотомному альбомі, який нині є власністю львівського скансену.¹⁰ Обмінський виконує також ретельне опрацювання тогочасних наукових публікацій. Підсумком цієї синтетичної наукової роботи стала дисертація на тему «Генеза і розвиток дерев'яного будівництва як внесок до історії культури слов'ян», яку Тадеуш Обмінський захищає у 1908 р., здобуваючи вчений ступінь доктора технічних наук.¹¹

У 1915 році виходить друком найґрунтовніша з наукових розвідок Обмінського – «Про дерев'яні церкви Галичини».¹² Автор формулює оригінальну теорію, розглядаючи специфіку традиційної тесельської конструкції, поширеної в Галичині, та характер літургії східного обряду як чинники, взаємодія яких зумовила формування типів дво- і трикамерних церков. Він робить припущення про існування типу церкви, який «виник, напевно, уже в перші століття християнства на Русі й, мабуть, від кінця XII ст. був уже загалом панівним по селах у руських землях»¹³. Далі він обстоює тезу про оборонний характер дерев'яних храмів за середньовічної доби, що зумовило появу типу «городової церкви» – інтегрального компоненту фортифікації («городу»), з «каплицею воїнів» у вежі над бабинцем. Ясністю аргументації відзначається пояснення закономірностей формування плану вівтарної частини храму як прямокутника чи як зрізаного наполовину восьмикутника. Еволюцію цих форм Обмінський пов'язує

⁹ Див.: Z. Popławski. *Dzieje Politechniki Lwowskiej*, с. 303, 307.

¹⁰ Збірка творів Т. Обмінського у фондах Музею народної архітектури та побуту у Львові включає таблиці з колажами численних графічних студій архітектурних пам'яток (можна припустити, що це ілюстративні додатки до докторської дисертації автора). Згадані рисунки експонувалися на кількох виставках, однак каталог не публікувався. Див.: А. Данилюк. *Скарби народної архітектури Гуцульщини: Етнографічний нарис*. Львів 2000, с. 128-135.

¹¹ «Geneza i rozwój budownictwa drewnianego jako przyczynek do historii kultury słowian», див.: ДАЛО, ф. 27, оп. 4, спр. 461, арк. 94.

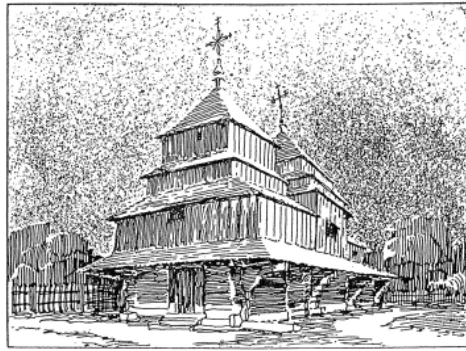
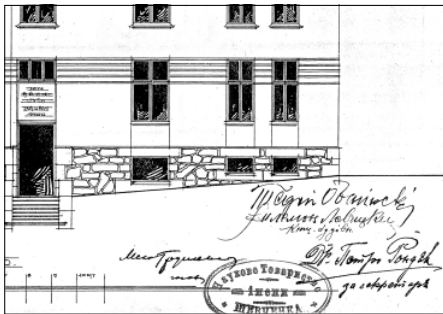
¹² T. Obmiński. O cerkwiach drewnianych w Galicyi // *Sprawozdania Komisji do Badania Historii Sztuki w Polsce*, т. 9. Kraków 1915, с. 399-432.

¹³ Там само, с. 413.

Професор Тадеуш Обмінський,
портретне фото
(з родинного архіву,
власність М. Обмінської-Фридрихович)

Автографи
на проєкті академічного дому
(ДАЛО, ф. 2, оп. 1, спр. 5494, арк. 3)

Рисункова студія
дерев'яної церкви
(з публікації 1915 р.
«Про дерев'яні церкви Галичини»)

Деталь фасаду будинку
на вул. Брюллова, 4 у Львові
(фото І. Жука)

не з наслідуванням архітектури мурованих романських чи візантійських храмів, а з особливостями тесельської техніки. Нарешті, він простежує особливий шлях розвитку в галицькому регіоні типу церкви з хрестоподібним планом.¹⁴

Професор Обмінський висуває ідею існування архаїчного прототипу храмової будівлі, певного базового модуля. Таким модулем був зруб, накритий наметовим верхом або купольним склепінням, часто – з переходом у плані від квадрата до октагона. Також Обмінський озвучує гіпотезу (вочевидь, дискусійну) про зв'язок цього модуля з будинками-вежами з пірамідальним верхом, про які ми знаємо з описів, поданих Вітрувієм.¹⁵

Успішно презентуючи себе в ролі вченого-інтелектуала, Тадеуш Обмінський водночас виступає як вправний архітектор-практик*, один із найуспішніших проєктантів королівського столичного міста Львова за часів будівельного буму 1900-х – початку 1910-х років. У той період він проєктує десятки об'єктів, переважно чиншових кам'яниць. При цьому активно звертається до форм нового мистецького стилю – сецесії.¹⁶

Сецесійна архітектура львівських будівель, автором яких був Обмінський, – багатий матеріал, який заслуговує на окреме монографічне опрацювання. У нашій статті його буде представлено лише в максимально короткому огляді. Близько 1904 р. Тадеуш Обмінський починає працювати для будівельної фірми Міхала Уляма та Зигмунта Кендзерського, беручи участь у розробці проєкту т. зв. кам'яниці Сеґаля (1904-1905, тепершня адреса – вул. Чайковського, 6) та будинку готелю «Народна гостиниця» (1905-1906, вул. Костюшка, 1-1а).¹⁷ Далі впродовж кількох років він виступає в ролі основного проєктанта фірми Левинського. З великою мі-

¹⁴ T. Obmiński. O cerkwiach drewnianych, с. 413-415, 417-420, 423-430.

¹⁵ Там само, с. 401.

* Перелік проєктів Т. Обмінського, поданий у нашій статті, не є повним: тут фігурують лише вибрані позиції зі списку, який включає десятки об'єктів.

¹⁶ Див. докладніше: I. Zhuk. The Architecture of Lviv From the Thirteenth to the Twentieth Centuries // *Lviv: A City in the Crosscurrents of Culture*. Cambridge (Mass.) 2005, с. 118-119.

¹⁷ 13 жовтня 1905 р. львівська газета «Пшегльонд» інформувала читачів про нову кам'яницю, яка була «власністю д-ра Сеґаля, а збудована архітекторами Улямом і Кендзерським». Наступного дня той самий часопис опублікував додаткову інформацію: «У справі вчорашньої статті [...] мусимо ще доповнити, що автором проєкту гарного фасаду нового дому на вул. Академічній [теперішній просп. Шевченка – І. Ж.] є знаний місцевий архітектор п. Тадеуш Обмінський». Див.: *W dziedzinie budownictwa lwowskiego // Przegląd (Lwów 1905/233)*; *Z budownictwa // Przegląd (Lwów 1905/234)*. Одна з публікацій називає Т. Обмінського автором як кам'яниці Сеґаля, так і будинку «Народної гостиниці» (M. Orłowicz. *Ilustrowany przewodnik po Lwowie*. Lwów – Warszawa 1925, с. 120, 141); див.: ДАЛО, ф. 2 (Львівський магістрат), оп. 1, спр. 38, арк. 15, 16; спр. 5170, арк. 11, 76, 77.

рою вірогідности Обмінському можна приписати опрацювання, у «тандемі» з Іваном Левинським, проєктів будинків, споруджених на вул. Богомольця, №№ 4, 5, 6; Павлова, №№1, 2, 3, 4; Личаківській, 70 (усі датуються будівельним сезоном 1905-1906 рр.); а також на вул. Левицького, 14-16 та пл. Григоренка, 4 (обидва – 1906-1907 рр.); особисті підписи Тадеуша Обмінського фігурують на планах типово сецесійних кам'яниць на вул. Брюллова, 4 (1904-1905) та на Глібова, 2 (1905-1906).¹⁸ Численні проєкти однозначно свідчать: сецесійний Львів – це, значною мірою, будівлі Тадеуша Обмінського.

У його роботах, виконаних у перші роки ХХ ст., помітне місце посіли також мотиви закопанського стилю. Про вплив «закопанщини» свідчили інтер'єри львівського вокзалу, що будувався протягом 1901-1904 рр. (Обмінський розробляв дизайн меблів для ресторану третього класу), проєктована ним брама виставки Політехнічного товариства (1902 р., до сьогодні не збереглась, як і давні інтер'єри вокзалу) та декілька інших проєктних розробок. Окремо, у контексті теми нашої статті, належить згадати типові проєкти костелів (розрахованих на 200, 400, 600 парохіян) авторства Тадеуша Обмінського, виконані також у закопанському стилі, які публікувались у фаховій періодиці перших років минулого століття.¹⁹

Широко відомою є група будівель, які Обмінський проєктував для українських замовників. Про них згадано в усіх синтетичних історіях українського мистецтва. Мова йде про будинок кредитно-страхового товариства «Дністер» (1905-1906 рр., вул. Руська, 20), «Академічний дім» (1905-1906 рр., вул. Коцюбинського, 21а) та бурсу Українського педагогічного товариства (УПТ) (1906-1908 рр., вул. Генерала Чупринки, 103). Ці проєкти, у яких мотиви бойківської та гуцульської архітектури поєднано із сецесією, Обмінський виконував у співпраці з І. Левинським, а також кількома архітекторами молодшої генерації, близькими до

¹⁸ ДАЛО, ф. 2, оп. 1, спр. 124, арк. 4-10, 13; спр. 125, арк. 5, 15; спр. 126, арк. 32, 33; спр. 590, арк. 4-12, 17; спр. 2286, арк. 65, 98-104; спр. 5308, арк. 94; спр. 5311, арк. 29-35; спр. 6409, арк. 9-28, 30-33; оп. 2, спр. 288, арк. 59-66, 74; спр. 2254, арк. 12, 14, 17, 25; спр. 2255, арк. 4-10, 36; спр. 2256, арк. 5-11, 17. У реалізації архітектурних проєктів спільного авторства будівничий Іван Левинський зазвичай брав участь як розробник концепції плану («горизонтальної проєкції») та як будівельний менеджер. Детальне ж опрацювання форм архітектури виконували співробітники бюро Левинського, зокрема – у середині та другій половині 1900-х років – Тадеуш Обмінський.

¹⁹ Див.: Nowy dworzec kolei państwowej we Lwowie // *Architekt* (Lwów 1904/7) 101-110, таб. XXXI; Nowy dworzec we Lwowie // *Przemysłowiec* 1/26 (Lwów 1903-1904) 11; Projekta wiejskich kościołków // *Czasopismo Techniczne* (Lwów 1904/1) 6, табл. I, II, III; Wystawa jubileuszowa Towarzystwa Politechnicznego 1902 r. // *Czasopismo Techniczne* (Lwów 1902/24) 326; J. Lewicki. *Między tradycją a nowoczesnością: Architektura Lwowa lat 1893-1918*. Warszawa 2005, с. 119, 222.

фірми Левинського.²⁰ На планах усіх згаданих будівель він поставив особистий підпис у кириличній українській формі («Т. Обмінський», «Тадей Обмінський»)²¹. Отже, у професійній біографії Обмінського можна виділити особливий етап – «український період» його творчості.

Архітектура об'єктів, проєктованих Обмінським для українських інвесторів: товариства «Дністер», УПТ, Наукового товариства ім. Шевченка (під адміністрацією якого перебував академічний дім) – мала в очах сучасників особливий ідейно-політичний підтекст, про що свідчить коментар газети «Діло» (1906): «Будинок “Дністра” для Русинів має своє особливе значіння, бо в самім середмісті старинного міста Льва є видимим знаком розвитку і економічного поступу автохтонного населення краю»²². Тепер, з дистанції часу, ми виразно бачимо, що Тадеуш/Тадей Обмінський був одним з основних творців «народного» стилю української архітектури початку ХХ ст. в його галицькій версії.

Окремо слід згадати співпрацю Тадеуша Обмінського з Греко-Католицькою Церквою. Незадовго до початку Першої світової війни професор Обмінський виконує замовлення парохії в Оброшині, проєктуючи нову церкву. Храм св. Димитрія споруджено біля цвинтаря, на якому поховані батьки архітектора.²³ Хроніку цього будівництва відтворюють спогади історика Лева Шанковського:

Після Великодня в 1912 році положив старенький духовник греко-католицької семінарії о. прелат Ізидор Дольницький [...] угольний камінь, а за два роки святиня була на тиждень перед вибухом війни готова і уладжена. Пляни цієї замітної [...] святині виготовив [...] проф. львівської політехніки бл. п. Обмінський, що опер ідею цього пляну на пляні історичної церкви св. Юрія в Дрогобичі.

Це був перший вилім під оглядом стилю в будові наших церков у Галичині, бо в тому часі неподільним і універсальним виконавцем плянів для всіх наших церков був пок. арх. В. Нагірний [...] Плянком проф. Обмінського незвичайно захопився митр. Шептицький і, за-

²⁰ ДАЛО, ф. 2, оп. 1, спр. 5494, арк. 1-9; оп. 2, спр. 2609, арк. 55, 92-97, 104-107; спр. 3806, арк. 91, 104-107, 109-111.

²¹ У період будівництва бурси УПТ була в обігу поштова листівка з репродукцією ескізного проєкту цього будинку, на якому фігурує підпис автора українською мовою: «Тад. Обмінський 1906». Відомо, що в подальшому опрацюванні проєкту бурси участь брав архітектор Лев Левинський. Розробка та реалізація проєкту академічного дому пов'язується з участю будівничого Філимона Левицького. Див. також: ДАЛО, ф. 2, оп. 2, спр. 5494, арк. 3.

²² «Дністер» у власній хаті // *Діло* (Львів 1906/227).

²³ Автор висловлює подяку проф. Юрію Островському, який вказав місце родинного склепу Обмінських на оброшинському цвинтарі.

тверджуючи його, заборонив будівничим допускати хоч би найменшої зміни.²⁴

Церква, проєктована Обмінським, – пізньосецесійна (чи постсецесійна) альтернатива традиційному стилю купольних храмів Василя Нагірного. Конфігурація її центрального планування та характер деталей демонструють тяжіння до форм церкви св. Леопольда на території лікувального комплексу в Штайнгофі у Відні (1903-1907) – одного з найвідоміших проєктів Отто Вагнера.²⁵ Замість купола, встановленого над призматичною основою віденського храму, Обмінський надбудовує над святинею св. Димитрія пірамідальну ярусну конструкцію (тут знову згадується давній прототип, концепцію якого представлено в праці, присвяченій дерев'яним церквам Галичини).

У проєктах Обмінського, датованих кінцем 1900-х – початком 1910-х років, уже можна простежити поступовий перехід від пізньої сецесії до неокласицизму початку ХХ ст. Цю стильову метаморфозу демонструє будинок колишнього Технологічного інституту (1907-1910 рр., вул. Нижанківського, 5), проєктований і споруджений у комплексі з прилеглою спорудою Торгово-промислової палати.²⁶

Три війни: Перша світова, українсько-польська та польсько-більшовицька – перервали діяльність Тадеуша Обмінського як практикуючого архітектора. Його робота на ниві архітектурного проєктування відновлюється в 1920-ті роки. У той час Обмінський робить вагомий внесок у розбудову кампусу Політехніки, виконуючи проєкт нового бібліотечного будинку (1928-1932 рр., вул. Бібліотечна, 2).²⁷ У його строгих неокласицистичних формах, опоряджених іонійським ордером, нема ані сліду сецесійної орнаментики. У стилі Обмінського відбулася різюча зміна: важко повірити, що бібліотеку Політехніки проєктував той самий архітектор, який був автором барвистого архітектурного «костюму» кам'яниці товариства «Дністер».

Львівська політехніка далі була фокусом професійної активності Тадеуша Обмінського. Його виклади на архітектурному факультеті зібрано в новому підручнику, опублікованому 1925 р. під титулом «Загальне будівництво».²⁸ Ця публікація ніби переймає «естафету» попереднього підручника, авторства Густава Бізанца. Текст охоплює чотири розділи:

²⁴ Л. Шанковський. *Оброшин й оброшинці*, с. 6.

²⁵ Див.: N. Powell. *The Sacred Spring: The Arts in Vienna 1898-1918*. Greenwich (Conn.) 1974, с. 56-59.

²⁶ Див.: І. Жук. *Торгово-промислова палата* [=Історико-архітектурний атлас Львова, серія II, зош. 3]. Львів 1998, с. 4; ДАЛО, ф. 2, оп. 1, спр. 58, арк. 37-47.

²⁷ Див.: І. Білоус, О. Шишка, Д. Тарасов. *Науково-технічна бібліотека Національного університету «Львівська політехніка»*. Львів 2009, с. 35.

²⁸ T. Obmiński. *Budownictwo ogólne*. Lwów 1925.

«Елементи конструкційних з'єднань», «Конструкції, які обмежують простір збоку», «Конструкції, які обмежують простір зверху», «Внутрішні облаштування». Другий том («Атлас») містить численні рисунки, репродуковані технікою літографії, серед яких домінують графічні зображення дерев'яних конструкцій – матеріал багаторічних студій храмової архітектури.

Як і в попередні роки, повоєнна діяльність Обмінського була різносторонньою. Зокрема, упродовж 1920-х років він успішно виконував функції головного консерватора* львівської латинської катедри. Тривалий період роботи на цій посаді, призначення на яку професор Обмінський отримав ще за часів Австрійської монархії, підсумовує його публікація «Реставрації львівської катедри: давні і теперішні»²⁹, видана друком у 1932 р. У ній подано виклад історії перебудов та реставрацій пам'ятки, здійснених від XVIII ст. (тут Обмінський укотре демонструє ґрунтовну ерудицію дослідника сакральної архітектури), після чого подано звіт про відновлювальні заходи за період 1908-1930 рр., коли роботи проводилися під керівництвом власне автора публікації.

Зокрема, львівська латинська катедра Вознесіння Пресвятої Діви Марії завдячує Тадеушеві Обмінському збереженням своєї автентичної покрівлі. Професор Обмінський, за його ж власними словами, «з усуненням старого в'язання [даху] боровся від початку, оскільки воно є прекрасним прикладом давньої тесельської конструкції (особливо над пресвітерієм)»³⁰. Інша кардинальна проблема, ефективно розв'язана головним консерватором, – це впорядкування давніх поховань у підземеллях храму. За його проектом було створено систему тунелів між склепами та вентиляційних каналів, останки ж похованих перенесено до бетонних контейнерів-осуаріїв. Крім того, назовні було відкрито два готичні портали на бокових стінах катедри та давнє вікно з масверком на вежі. Одночасно Обмінський реставрував прилеглу каплицю Боїмів.³¹

Упродовж 1920-х років професор Обмінський вів тихий, розмірений спосіб життя в колі родини. За переказами близьких, його великою пасією були квіти, які він постійно зображав на своїх акварелях (був вправним акварелістом).³² Під кінець 1920-х років архітектор віддається роботі над проектом своєї найбільшої будівлі – костелу Матері Божої Остробрамської. Архітектурний конкурс на проект цього храму, участь у якому, крім Обмінського, брали ще п'ятеро провідних архітекторів міжвоєнної

* Консерватор – керівник реставраційних робіт.

²⁹ Т. Obmiński. *Restauracje katedry lwowskiej: Dawne i dzisiejsze*. Lwów 1932.

³⁰ Там само, с. 12.

³¹ Там само, с. 16-21.

³² Інформацію надала внучка архітектора, п. Марія Обмінська-Фридрихович.

*Будинок товариства «Дністер»
(фото І. Жука)*

*Церква св. великомученика Димитрія
в Оброшині
(фото Ю. Островського)*

*Бібліотека
Львівської політехніки
(фото І. Жука)*

*Костел Матері Божої
Остробрамської,
тепер – церква
Покрову Пресвятої Богородиці
у Львові
(фото І. Жука)*

Польщі, відбувся 1930 р., після чого почався чотирирічний період будівництва. Новий костел було освячено в жовтні 1934 р.³³

На той час Тадеуша Обмінського вже не було серед живих. Він помер 18 липня 1932 р., маючи 58 років. Могила архітектора знаходиться на львівському Личаківському цвинтарі, на полі 59.

Реалізацію проекту професора Обмінського завершував його молодший колега, архітектор Вавжинець Дайчак, фірма якого виконувала також основні роботи на будівельному майданчику.³⁴ Дайчак впровадив окремі зміни, але в основі зберіг форми, запропоновані Обмінським. Проект базується на прототипі ранньохристиянської базилики з дзвіницею. Остання наслідує модель середньовічних італійських кампаніл. З історії європейської архітектури нового часу серед відомих пам'яток, орієнтованих на той самий історичний взірць, можна назвати церкву Фріденскірхе (1845-1848), споруджену в околиці Потсдама за проектом Людвіга Персіуса – кращого серед учнів К. Ф. Шинкеля.³⁵ Цю храмову будівлю Обмінський міг бачити, коли студіював у Берліні.

Личаківський храм розміщений на вершині пагорба, його дзвіниця – основна домінанта-орієнтир східної периферії Львова. Місце, обране для будівництва, можна віднести до найкращих ділянок в архітектурному краєвиді височин, які кільцем охоплюють львівське середмістя. Над терасою з монументальними сходами височіє ступінчастий силует фасаду, з великим центральним вікном, симетрично закомпонованими аркадами та масивними призмами наріжних ризалітів. Вежа-дзвіниця, прилегла до захристії, розміщена біля північно-західного кута базилики. З південного боку нави прибудовується каплиця з покрівлею пірамідальної форми (традиційний мотив, який у творчості Обмінського повторюється не раз). На бокових фасадах шикуються стрункі вікна з заокругленим завершенням і верхнім рядом округлих віконць. Нава на п'ять прясел, орієнтована паралельно до вулиці Личаківської, зі сходу завершена високою півкруглою апсидою з конховим склепінням. Просторий інтер'єр під кесонованим перекриттям, охоплений аркадами, творить загальне відчуття ясности й гармонії.

Провідною ідеєю, якою керувався ініціатор будівництва, архієпископ Болеслав Твардовський, було надання новому костелові вотивного характеру – виразу подяки «за врятування Львова від навали більшовиків у 1920 р. та щасливе повернення Львова в лоно воскреслої Вітчизни після 140 років неволі».³⁶ Проект реалізовувався на фоні активної ідеологічної кампанії,

³³ Див.: А. Betlej. Kościół wotywny p. w. Matki Boskiej Ostrobramskiej, с. 274-275, 266.

³⁴ Там само, с. 264.

³⁵ Див.: Н.-Р. Hitchcock. *Architecture: Nineteenth and Twentieth Centuries*. New Haven – London 1967, с. 65.

³⁶ Див.: А. Betlej. Kościół wotywny p. w. Matki Boskiej Ostrobramskiej, с. 262.

типової для нових костельних фундацій на «кресах» другої Польської Республіки, характерним компонентом якої була антиукраїнська риторика.

Однак, вивчаючи обставини професійного та приватного життя Тадеуша/Тадея Обмінського, доходимо висновку, що така ідеологічна ангажованість навряд чи могла відображати особисту позицію архітектора. В ясных класичних формах проєктованого ним храму ми не бачимо жодних ознак націоналістичної архітектури. Підсумкову характеристику визначній пам'ятці, творцем якої був Тадеуш Обмінський, дає краківський дослідник Анджей Бетлей:

Розташування костелу Матері Божої Остробрамської та його монументальний масштаб надали йому значення важливого акценту в панорамі Львова та ідейної вартівні зі східного боку. Парадоксально, цей факт правильно відчитала совєцька влада, розташовуючи на терасі нижче від костелу власний контрпам'ятник у вигляді автентичного танка. Новий знак мав, поза сумнівом, нейтралізувати старший. Історія врешті-решт дезактуалізувала обидва, залишаючи будівлі її універсальну сакральну функцію.³⁷

Коли чуємо дзвін, який лунає з церкви Покрову Пресвятої Богородиці на вулиці Личаківській у Львові, ми щоразу згадуємо Тадеуша Обмінського – провідного львівського архітектора модерної доби, який увійшов в історію мистецтва Центрально-Східної Європи першої третини ХХ ст. як видатний творець і дослідник храмової архітектури.

Ihor Zhuk

TADEUSZ OBMIŃSKI - CREATOR AND SCHOLAR OF RELIGIOUS ARCHITECTURE

The article deals with Tadeusz Obmiński's (1874-1932) life and artistic legacy. The author has provided a biography of Obmiński, who was a prominent representative of the Lviv school of architecture during the early part of the 20th century. Obmiński, who hold the position of the Construction Chair at the Polytechnic School in Lviv, was active in the restoration of architectural monuments and a specialist in the realm of wooden construction. At the beginning of the century, he designed a number of art nouveau and neoclassical structures. His three decades of professional activity culminated with the design of the Church of Our Lady of the Gate of Dawn, built in Lychakiv (Lviv) during 1931-34.

Keywords: architecture, art nouveau, neoclassicism, Polytechnic School in Lviv, Church of Our Lady of the Gate of Dawn.

³⁷ Там само, с. 276-277.